

บทบาทของสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติ ต่อการป้องกันการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง

การก่อเหตุโดยกลุ่มก่อเหตุร้าย เป็นภัยคุกคามที่ประเทศต่างๆทั่วโลกให้ความสำคัญเป็นอันดับต้นๆ ที่จะป้องกันไม่ให้เกิดขึ้น การดำเนินการตามลำพังโดยประเทศใดประเทศหนึ่งเพื่อป้องกันเหตุดังกล่าวนั้นไม่สามารถทำให้เกิดการป้องกันอย่างมีประสิทธิภาพ ต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างประเทศ รวมทั้งมีองค์การระหว่างประเทศช่วยประสานงานและช่วยเหลือเพื่อการป้องกันที่มีประสิทธิภาพ ความกังวลต่อการก่อเหตุและการหาทางป้องกันไม่ให้เกิดเหตุการณ์ร้ายมุ่งเน้นไปที่การก่อเหตุที่ใช้อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง (Weapons of Mass Destruction -WMD) เนื่องจากหากผู้ก่อเหตุใช้อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูง ความเสียหายต่อชีวิตของผู้คนจะมีจำนวนมาก ดังนั้นทุกประเทศจึงต้องร่วมมือป้องกันอย่างเต็มประสิทธิภาพไม่ให้เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวเกิดขึ้น

องค์การสหประชาชาติได้กล่าวถึงอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงว่า หมายถึงอาวุธที่ทำให้มนุษย์ สัตว์ พืชจำนวนมากในพื้นที่กว้างบาดเจ็บ ป่วย และตาย ได้แก่ อาวุธชีวภาพ อาวุธเคมี อาวุธนิวเคลียร์และซีปนาวุธ คณะมนตรีความมั่นคงแห่งสหประชาชาติมีมติที่ 1540 เพื่อการสกัดกั้นการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงและเพื่อการลดอาวุธดังกล่าว และมีมติให้รัฐสมาชิกนำไปปฏิบัติอย่างมีประสิทธิภาพ อาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงแต่ละชนิดมีสนธิสัญญาและอนุสัญญาที่เป็นพันธกรณีระหว่างประเทศที่ประเทศต่างๆหลายประเทศเป็นสมาชิกรัฐภาคี ยกเว้นซีปนาวุธและอาวุธตามรูปแบบเท่านั้นที่ยังไม่มีสนธิสัญญาหรืออนุสัญญาระหว่างประเทศเป็นการเฉพาะ ทั้งนี้เพื่อความร่วมมือระดับนานาชาติที่จะป้องกันหรือยับยั้งไม่ให้อาวุธดังกล่าวตกไปอยู่ในความครอบครองของกลุ่มก่อเหตุ ซึ่งอาจนำไปใช้ทำความเสียหายต่อมนุษยชาติอย่างรุนแรง

สนธิสัญญาและอนุสัญญาเพื่อป้องกันการแพร่ขยายอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงทางนิวเคลียร์ เคมี และชีวภาพ ตามลำดับนั้นประเทศไทยลงนามเป็นภาคีและมีผลบังคับใช้แล้วทั้งหมด ได้แก่

1. สนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (Non-Proliferation of Nuclear Weapons Treaty หรือ NPT) มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “Treaty on the Non-Proliferation of Nuclear Weapons” ประเทศไทยเข้าเป็นภาคีของ NPT เมื่อวันที่ 7 ธันวาคม 2515 และปฏิบัติตามพันธกรณีของNPT อย่างเคร่งครัด โดยมีสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติเป็นหน่วยงานหลักของไทยในการดำเนินการตามพันธกรณี

2. อนุสัญญาห้ามอาวุธเคมี (Convention on the Prohibition of the Development, Production, Stockpiling and Use of Chemical Weapons and on their Destruction : CWC) ประเทศไทยเข้าเป็นรัฐภาคี CWC เมื่อวันที่ 9 มกราคม 2546 โดยมีศูนย์ปฏิบัติการแห่งชาติว่าด้วยการห้ามอาวุธเคมี สำนักควบคุมวัตถุอันตราย กรมโรงงานอุตสาหกรรม เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักของไทยเพื่อดูแลการปฏิบัติตามพันธกรณี

3. อนุสัญญาห้ามอาวุธชีวภาพ (Biological Weapons Convention: BWC) มีชื่อเรียกอย่างเป็นทางการว่า “Convention on the Prohibition of the Development, Production and Stockpiling of Bacteriological (Biological) and Toxin Weapons and on their Destruction” ประเทศไทยเข้าเป็นภาคี

BWC เมื่อวันที่ 28 พฤษภาคม 2518 โดยมีศูนย์พันธุวิศวกรรมและเทคโนโลยีชีวภาพแห่งชาติ (BIOTEC) สำนักงานพัฒนาวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีแห่งชาติ เป็นหน่วยงานรับผิดชอบหลักหลักของไทยเพื่อดูแลการปฏิบัติตามพันธกรณีนอกจากนี้ยังมีส่วนราชการที่มีบทบาทและส่วนร่วมในการดำเนินการเนื่องจากมีกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับ BWC คือกรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ ผู้รับผิดชอบตาม พ.ร.บ. เชื้อโรคและพิษจากสัตว์ พ.ศ. 2558 และหน่วยงานอื่นๆ เช่น กรมปศุสัตว์ ตาม พ.ร.บ. โรคระบาดสัตว์ พ.ศ. 2558 เป็นต้น

ถึงแม้ซีปนาวุธหรืออาวุธตามรูปแบบ ยังไม่มีอนุสัญญาใดๆ ที่เป็นพันธกรณีระหว่างประเทศในการป้องกันการแพร่ขยาย แต่ในแต่ละประเทศมีการดำเนินการควบคุมของตนเองอยู่ ในประเทศไทยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบดำเนินการป้องกันการแพร่ขยายคือกรมการอุตสาหกรรมทหาร กระทรวงกลาโหม

บทบาทที่สำคัญของสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติในการป้องกันการก่อเหตุโดยใช้อาวุธนิวเคลียร์ซึ่งเป็นอาวุธที่มีอำนาจทำลายล้างสูงนั้น มีดังนี้

1. เป็นหน่วยงานหลักของชาติที่รับผิดชอบดำเนินการต่างๆให้เป็นไปตามข้อกำหนดของสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งสาระสำคัญของ NPT หรือสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ แบ่งออกเป็น 3 เสาหลัก ได้แก่ (1) การไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ (2) การลดอาวุธนิวเคลียร์ และ(3) การใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ประเทศไทยโดยสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติดำเนินการตามสนธิสัญญา NPT เพียงสองเสาหลักเท่านั้นคือการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ และการใช้พลังงานนิวเคลียร์ในทางสันติ ประเทศไทยไม่ต้องดำเนินการเรื่องการลดอาวุธนิวเคลียร์เนื่องจากไม่ใช่รัฐที่มีอาวุธนิวเคลียร์ในครอบครอง โดยใช้หลักที่ว่ารัฐภาคีมีสิทธิในการพัฒนา วิจัย ผลิต และใช้พลังงานนิวเคลียร์ด้วยวัตถุประสงค์ทางสันติ แต่ต้องเป็นไปตามหลักการไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ ตามความตกลงพิทักษ์ความปลอดภัยทางนิวเคลียร์ (Safeguards Agreement) ที่ประเทศไทยทำความตกลงกับทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ (International Atomic Energy Agency หรือ IAEA)ว่าจะไม่นำพลังงานนิวเคลียร์ที่ใช้ในทางสันติไปดัดแปลงใช้ผลิตอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งประเทศไทยต้องได้รับการตรวจสอบการมีอยู่ของวัสดุนิวเคลียร์ตามบัญชีที่รายงาน โดยผู้ตรวจสอบจากทบวงการฯ และดำเนินการอื่นๆ ตามข้อกำหนดของความตกลงเพื่อการพิทักษ์วัสดุนิวเคลียร์

นอกจากสนธิสัญญาไม่แพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ที่ประเทศไทยลงนามเป็นภาคีแล้ว ในปัจจุบันหลังจากที่พระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. 2559 มีผลบังคับใช้เมื่อ 1 กุมภาพันธ์ 2560 ประเทศไทยสามารถให้สัตยาบัน มีผลบังคับใช้ในอีกหลายอนุสัญญาและสนธิสัญญาที่เกี่ยวกับการป้องกันทางนิวเคลียร์ เช่น พิธีสารเพิ่มเติมความตกลงเพื่อพิทักษ์ความปลอดภัยวัสดุนิวเคลียร์ (Additional Protocol) อนุสัญญาว่าด้วยการคุ้มครองทางกายภาพของวัสดุนิวเคลียร์ (CPPNM) สนธิสัญญาว่าด้วยการห้ามทดลองนิวเคลียร์โดยสมบูรณ์ (CTBT) ซึ่งสนธิสัญญาและอนุสัญญาต่างๆนี้ ล้วนเกี่ยวกับการป้องกันการแพร่ขยายอาวุธนิวเคลียร์ทั้งสิ้น ที่ประเทศไทยโดยสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติต้องดำเนินการตามข้อกำหนดโดยเคร่งครัด

2. การควบคุมวัสดุนิวเคลียร์ ผ่านการให้อนุญาตการนำเข้า การส่งออก การนำผ่านและการครอบครองหรือใช้งาน ภายใต้พระราชบัญญัติพลังงานนิวเคลียร์เพื่อสันติ พ.ศ. ๒๕๕๙ ครอบคลุมทั้งวัสดุต้นกำลัง

และวัสดุนิวเคลียร์พิเศษ ซึ่งเป็นวัสดุที่เป็นต้นกำเนิดของการประกอบอาวุธนิวเคลียร์ กระบวนการให้ใบอนุญาตดังกล่าวนี้รวมถึงการตรวจสอบด้วย ซึ่งการตรวจสอบนั้นกระทำตั้งแต่ก่อนการให้ใบอนุญาต ระหว่างการได้รับใบอนุญาต การต่ออายุใบอนุญาต จนกระทั่งการเลิกใช้งาน อีกทั้งในกระบวนการอนุญาตวัสดุนิวเคลียร์ตาม พ.ร.บ. พลังงานนิวเคลียร์ฯ ยังมีเงื่อนไขกำหนดให้ผู้ขอรับใบอนุญาต ต้องมีการรักษาความมั่นคงปลอดภัยวัสดุนิวเคลียร์ เพื่อป้องกันการลักขโมย การสูญหาย ซึ่งถือเป็นการตัดโอกาสที่ผู้ไม่หวังดีนำไปใช้ในทางไม่ชอบ

3. ความร่วมมือกับองค์การระหว่างประเทศ หรือระหว่างประเทศใดประเทศหนึ่งทั้งในลักษณะพหุภาคีและทวิภาคี เช่น ทบวงการพลังงานปรมาณูระหว่างประเทศ สหภาพยุโรป สหรัฐอเมริกา ออสเตรเลีย เช่น การอบรมเชิงปฏิบัติการแก่เจ้าหน้าที่ปฏิบัติงานส่วนหน้า (ตำรวจตะเวนชายแดน เจ้าหน้าที่ด่านศุลกากร ตำรวจตรวจคนเข้าเมือง เป็นต้น) การฝึกซ้อมแผนฉุกเฉินทางนิวเคลียร์และรังสี เพื่อป้องกันการลักลอบขนย้ายวัสดุนิวเคลียร์อันอาจนำไปสู่การสร้างความเสี่ยงต่อมวลมนุษยชาติ

4. ความร่วมมือกับหน่วยงานด้านความมั่นคงภายในประเทศ เช่น สำนักงานสภาความมั่นคงแห่งชาติ สำนักข่าวกรองแห่งชาติ กรมศุลกากร กรมการค้าต่างประเทศ โดยดำเนินการภายใต้คณะอนุกรรมการด้านต่างๆ เพื่อป้องกันการลักลอบเกี่ยวกับวัสดุนิวเคลียร์และวัสดุกัมมันตรังสี ที่อาจนำไปใช้ที่อาจก่อให้เกิดอันตรายต่อประชาชนและสิ่งแวดล้อม

บทบาทของสำนักงานปรมาณูเพื่อสันติดังกล่าว เป็นการป้องกันเบื้องต้นที่จะไม่ให้วัสดุนิวเคลียร์ถูกลักลอบนำไปสร้างเป็นอาวุธนิวเคลียร์ ซึ่งเป็นหนึ่งในอาวุธที่มีอานุภาพทำลายล้างสูงที่จะนำมาทำลายล้างมวลมนุษยชาติ สิ่งมีชีวิตอื่น และสิ่งแวดล้อม ทั้งนี้ไม่เพียงแต่เพื่อประเทศไทยเท่านั้น แต่เพื่อคนทั้งโลกด้วย ทั้งยังก่อให้เกิดความไว้วางใจจากนานาประเทศ ว่าประเทศไทยมีความพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่ให้ประเทศไทยเป็นทางผ่านของการลักลอบกระทำการเพื่อการทำลายล้างที่อาจเกิดขึ้น